

מדד חברתי-כלכלי: שאלות ותשובות נפוצות

1. **מהו המדד החברתי-כלכלי וכיצד הוא מחושב?**
המדד מאפיין ומדרג את הרמה החברתית והכלכלית (סוציו-אקונומית) של האוכלוסייה ביחידות גאוגרפיות שונות.
2. **מהי מטרת חישוב המדד החברתי-כלכלי?**
המטרה של המדד היא לספק כלי שמאפיין ומדרג את הרשויות המקומיות לפי הרמה החברתית-כלכלית של האוכלוסייה שמתגוררת בה. הוא משמש בסיס לחלוקת משאבים ותמיכה ברשויות מקומיות.
3. **כיצד מחושבים ערכי המדד החברתי-כלכלי?**
ערך המדד מחושב בשיטת ניתוח גורמים (Factor Analysis) המקובלת בעולם, כערך רציף שמתקבל באמצעות שקלול של הערכים המתוקננים של 14 המשתנים הנבחרים. ערך המדד מתוקנן גם הוא, כך שממוצע ערכי המדד של כל הרשויות המקומיות הוא אפס, וערך המדד של כל רשות מקומית הוא המרחק מהממוצע הכלל ארצי ביחידות של סטיית תקן. למשל, רשות שקיבלה ערך מדד 1.00- נמוכה מהממוצע בסטיית תקן אחת מבחינת הרמה החברתית-כלכלית של האוכלוסייה.
4. **מה המשמעות של חלוקה לאשכולות?**
במקביל לחישוב ערכי המדד לכל רשות, שמאפשר דירוג רציף, מתבצע גם סיווג של הרשויות המקומיות ל-10 קבוצות הומוגניות (אשכולות). אשכול 1 מציין את הרמה החברתית-כלכלית של האוכלוסייה הנמוכה ביותר ואשכול 10 מציין את הרמה הגבוהה ביותר. החלוקה לאשכולות משמשת בסיס לחלוקת משאבים ותמיכה ברשויות מקומיות.
5. **מה המשמעות של ערך המדד?**
ערך מדד שלילי מצביע על כך שהרמה החברתית-כלכלית של האוכלוסייה נמוכה מהממוצע הארצי, וערך מדד חיובי מצביע על רמה גבוהה מהממוצע. לדוגמה בשנת 2021 ערכי המדד נעו בין 2.86- במועצה אזורית נווה מדבר (אשכול 1) לבין 2.59 בסביון (אשכול 10).
6. **לאילו יחידות גאוגרפיות מתפרסם המדד החברתי-כלכלי?**
א. רשויות מקומיות: עיריות, מועצות מקומיות ומועצות אזוריות
ב. יישובים בתוך מועצות אזוריות
ג. אזורים סטטיסטיים בתוך עיריות ומועצות מקומיות
7. **מהם מקורות הנתונים לחישוב המדד?**
הנתונים לחישוב המדד מבוססים על מקורות מינהליים ואחרים (שמצויים בידי המדינה כמו מרשם האוכלוסין, מקבלי קצבאות מביטוח לאומי, נתוני השכלה ממשרד החינוך ועוד).
8. **מהם המשתנים המרכיבים את המדד החברתי-כלכלי?**
המדד מורכב מ-14 משתנים שונים בתחומים דמוגרפיה, חינוך והשכלה, תעסוקה וגמלאות ורמת חיים (הרחבה בפרסום המלא).

דמוגרפיה

1. גיל חציוני
2. יחס תלות בין האוכלוסייה הצעירה (0-19), האוכלוסייה המבוגרת (65 ומעלה) והאוכלוסייה בגילי העבודה (20-64)
3. אחוז משפחות עם 4 ילדים ויותר (אחוז גבוה של משפחות מרובות ילדים מביא לערך נמוך יותר של המדד)

חינוך והשכלה

4. ממוצע שנות לימוד של בני 25-54
5. אחוז בעלי תואר אקדמי מבני 27-54

תעסוקה וגמלאות

6. אחוז בעלי הכנסה מעבודה מבני 25-54
7. אחוז נשים בנות 25-54 שאין להן הכנסה מעבודה
8. אחוז בעלי הכנסה מעבודה שגבוהה ביותר מפעמיים השכר הממוצע
9. אחוז בעלי הכנסה מעבודה הנמוכה משכר המינימום
10. אחוז מקבלי הבטחת הכנסה והשלמת הכנסה בזקנה ושירים מבני 20 ומעלה

רמת חיים

11. הכנסה חודשית ממוצעת לנפש
 12. מספר כלי רכב בבעלות ל-100 תושבים בני 17 ומעלה
 13. ממוצע אגרה עבור רישיון רכב (הערכה של שווי הרכב)
 14. ממוצע מספר ימי שהייה בחו"ל
9. **כיצד נבחרו המשתנים שנכללו במדד החברתי-כלכלי?**
14 המשתנים נבחרו בקפידה לפי זמינותם ומהימנותם ולפי התאמתם לניתוח הסטטיסטי בהתאם להמלצות ועדת היגוי בראשות פרופ' מומי דהן מהאוניברסיטה העברית. הוועדה מורכבת מנציגים של משרדי ממשלה, רשויות מקומיות ואקדמיה כמו למשל למ"ס, בנק ישראל, משרד הפנים, המועצה הלאומית לכלכלה במשרד רה"מ, אוניברסיטת ת"א, האוניברסיטה העברית, מרכז השלטון המקומי, ועוד.
10. **מדוע הנתונים מתפרסמים באיחור (מדד 2021 מתפרסם בשנת 2024)?**
הלמ"ס מפרסמת את המדד החברתי-כלכלי אחת לשנתיים. חלק מהנתונים כמו למשל נתוני הכנסות של עצמאים לשנת 2021 שניתן היה לדווח עליהם בשנת 2022-2023 הגיעו ללמ"ס רק בתחילת שנת 2024. בנוסף על כך, במקרים רבים נדרש שילוב וטיוב של הנתונים שאורך זמן רב.
11. **האם באמצעות המדד ניתן להשוות בין יחידות גאוגרפיות שונות?**
הערכים והאשכולות של כל היחידות הגאוגרפיות הם בניי השוואה, למשל, ניתן להשוות בין העיר תל אביב-יפו לקריית ענבים.
12. **האם ניתן להשוות את הנתונים למדדים קודמים?**
אוסף המשתנים ששימשו לחישוב המדד זהה לאלה ששימשו בחישוב המדדים הקודמים (2015, 2017, 2019). לפיכך ניתן להשוות את ערכי המשתנים בשנים שונות ולראות את השינויים לאורך זמן. יחד עם זאת כשעורכים השוואה, חשוב לזכור שהמדד הוא יחסי והמשקלים נקבעים מחדש, ושלעיתים מתבצעים שינויים במעמד המוניציפלי.
13. **האם המדד מתייחס למצבה הכלכלי של הרשות?**
המדד מאפיין ומדרג את הרמה החברתית והכלכלית של האוכלוסייה ולא את מצבה הכלכלי של הרשות או את חוסנה של הרשות.